

Để khôi phục đất nước sau chiến tranh, nhân dân Xô viết đã thực hiện thành công Chính sách kinh tế mới (1921 - 1925) và triển khai công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội. Trải qua hai kế hoạch 5 năm đầu tiên, Liên Xô đã đạt được những thành tựu to lớn về mọi mặt và trở thành một cường quốc công nghiệp xã hội chủ nghĩa.

I - CHÍNH SÁCH KINH TẾ MỚI VÀ CÔNG CUỘC KHÔI PHỤC KINH TẾ (1921 - 1925)

1 Chính sách kinh tế mới

Năm 1921, nước Nga Xô viết bước vào thời kì hoà bình xây dựng đất nước trong hoàn cảnh cực kì khó khăn. Nền kinh tế quốc dân bị tàn phá nghiêm trọng, tình hình chính trị không ổn định, các lực lượng phản cách mạng điên cuồng chống phá, gây bạo loạn ở nhiều nơi.

Trong bối cảnh đó, tháng 3 - 1921, Đảng Bôn-sê-vích Nga quyết định thực hiện *Chính sách kinh tế mới* (NEP) do V.I. Lê-nin đề xướng, bao gồm các chính sách chủ yếu về nông nghiệp, công nghiệp, thương nghiệp và tiền tệ.

Trong *nông nghiệp*, Nhà nước thay thế chế độ trưng thu lương thực thừa bằng thu thuế lương thực. Thuế lương thực nộp bằng hiện vật. Sau khi nộp đủ thuế đã quy định từ trước mùa gieo hạt, nông dân toàn quyền sử dụng số lương thực dư thừa và được tự do bán ra thị trường.

Trong *công nghiệp*, Nhà nước tập trung khôi phục công nghiệp nặng, cho phép tư nhân được thuê hoặc xây dựng những xí nghiệp loại nhỏ (dưới 20 công nhân) có sự kiểm soát của Nhà nước ; khuyến khích tư bản nước ngoài đầu tư, kinh doanh ở Nga. Nhà nước nắm các ngành kinh tế chủ chốt như công nghiệp, giao thông vận tải, ngân hàng, ngoại thương. Nhà nước chấn chỉnh việc tổ chức, quản lí sản xuất công nghiệp. Phần lớn các xí nghiệp chuyển sang chế độ tự hạch toán kinh tế, cải tiến chế độ tiền lương nhằm nâng cao năng suất lao động.

Trong lĩnh vực *thương nghiệp và tiền tệ*, tư nhân được tự do buôn bán, trao đổi, mở lại các chợ, khôi phục và đẩy mạnh mối liên hệ giữa thành thị và nông thôn. Năm 1924, Nhà nước phát hành đồng rúp mới thay cho các loại tiền cũ.

Bằng việc thực hiện Chính sách kinh tế mới, chỉ sau một thời gian ngắn, nền kinh tế quốc dân của nước Nga Xô viết đã có những chuyển biến rõ rệt.

Bảng thống kê sản lượng một số sản phẩm kinh tế của nước Nga (1921 - 1923)

Sản phẩm	Năm	1921	1923
Ngũ cốc (triệu tấn)		37,6	56,6
Gang (triệu tấn)		0,1	0,3
Thép (triệu tấn)		0,2	0,7
Vải sợi (triệu mét)		105,0	691,0
Điện (triệu kW/h)		0,55	1,1

Hình 26. Công nhân làm việc trong xí nghiệp ở Nga thời kì Chính sách kinh tế mới

Chính sách kinh tế mới là sự chuyển đổi kịp thời từ nền kinh tế do Nhà nước nắm độc quyền về mọi mặt sang nền kinh tế nhiều thành phần, nhưng vẫn đặt dưới sự kiểm soát của Nhà nước. Với chính sách này, nhân dân Xô viết đã vượt qua được những khó khăn to lớn, phấn khởi sản xuất và hoàn thành công cuộc khôi phục kinh tế. Cho đến nay, Chính sách kinh tế mới còn để lại nhiều kinh nghiệm đối với công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở một số nước trên thế giới.

? Chính sách kinh tế mới tác động đến nền kinh tế nước Nga như thế nào ? (xem bảng thống kê)

2 Sự thành lập Liên bang Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Xô viết

Công cuộc xây dựng và bảo vệ đất nước đòi hỏi các dân tộc trên lãnh thổ Xô viết phải liên minh chặt chẽ với nhau nhằm tăng cường sức mạnh về mọi mặt. Dưới sự chỉ đạo trực tiếp của Lê-nin, Đại hội lần thứ nhất các xô viết toàn Liên bang, diễn ra cuối tháng 12 - 1922, đã tuyên bố thành lập *Liên bang Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Xô viết* (gọi tắt là Liên Xô), gồm 4 nước Cộng hoà Xô viết đầu tiên là Nga, U-crai-na, Bê-lô-rút-xi-a và Ngoại Cáp-ca-dơ⁽¹⁾.

Mặc dù có sự chênh lệch về trình độ phát triển kinh tế, về dân số và diện tích giữa các nước cộng hoà, nhưng tư tưởng chỉ đạo cơ bản của Lê-nin trong việc thành lập Liên Xô là sự bình đẳng về mọi mặt và quyền tự quyết của các dân tộc, sự giúp đỡ lẫn nhau vì mục tiêu chung là xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội.

Ngày 21 - 1 - 1924, Lê-nin, lãnh tụ vĩ đại của giai cấp vô sản, người đứng đầu Đảng và Nhà nước Xô viết qua đời. Đó là một tổn thất to lớn đối với nhân dân Liên Xô, giai cấp công nhân quốc tế và các dân tộc bị áp bức trên toàn thế giới. Sau khi Lê-nin mất, Xta-lin lên thay, tiếp tục lãnh đạo công cuộc xây dựng và bảo vệ đất nước Liên Xô trong những năm 1924 – 1953.

? Việc thành lập Liên bang Xô viết có ý nghĩa như thế nào ?

II - CÔNG CUỘC XÂY DỰNG CHỦ NGHĨA XÃ HỘI Ở LIÊN XÔ (1925 - 1941)

1 Những kế hoạch 5 năm đầu tiên

Sau khi hoàn thành công cuộc khôi phục kinh tế, nhân dân Liên Xô bước vào thời kỳ xây dựng chủ nghĩa xã hội với nhiệm vụ trọng tâm là *công nghiệp hoá xã hội chủ nghĩa*.

---

(1) Đến năm 1940, Liên Xô gồm 15 nước cộng hoà.

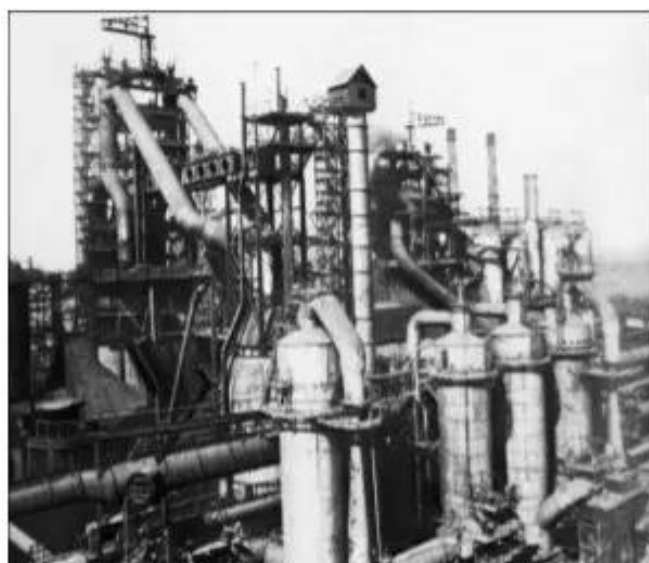
Hình 27. Lược đồ Liên Xô năm 1940

Liên Xô thực hiện nhiệm vụ công nghiệp hoá theo đường lối ưu tiên phát triển công nghiệp nặng : công nghiệp chế tạo máy móc và nông cụ, công nghiệp năng lượng (điện, than, dầu mỏ...), công nghiệp khai khoáng, công nghiệp quốc phòng... Trong 2 năm đầu (1926 - 1927), Liên Xô đã từng bước giải quyết thành công các vấn đề về vốn đầu tư, đào tạo cán bộ kĩ thuật, công nhân lành nghề...

Công cuộc công nghiệp hoá ngày càng mở rộng đòi hỏi phải có những kế hoạch dài hạn với những mục tiêu cụ thể cho từng thời kì. Đó là những kế hoạch 5 năm phát triển kinh tế - xã hội.

Kế hoạch 5 năm lần thứ nhất (1928 - 1932) và kế hoạch 5 năm lần thứ hai (1933 - 1937) đều được hoàn thành trước thời hạn. Qua hai kế hoạch 5 năm, công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội đã đạt được nhiều thành tựu to lớn, đưa Liên Xô từ một nước nông nghiệp lạc hậu trở thành một cường quốc công nghiệp xã hội chủ nghĩa. Năm 1937, sản lượng công nghiệp chiếm 77,4% tổng sản phẩm quốc dân.

Hình 28. Nhà máy liên hợp luyện kim Ma-nhi-tô-goóc-xcơ
độc xây dựng trong những năm 1929 - 1934

Bảng thống kê sản lượng một số sản phẩm công nghiệp của Liên Xô (1929 - 1938)

(Đơn vị : triệu tấn)

Sản phẩm \ Năm	1929	1938
Than	40,1	132,9
Gang	8,0	26,3
Thép	4,9	18,0

Trong nông nghiệp, 93% số nông hộ với trên 90% diện tích canh tác đã được đưa vào nền nông nghiệp tập thể hoá, có quy mô sản xuất lớn và cơ sở vật chất - kĩ thuật được cơ giới hoá.

Về văn hoá - giáo dục, Liên Xô đã thanh toán nạn mù chữ, xây dựng hệ thống giáo dục thống nhất, hoàn thành phổ cập giáo dục tiểu học trong cả nước và thực hiện phổ cập giáo dục trung học cơ sở ở các thành phố.

Cùng với những biến đổi về kinh tế, cơ cấu giai cấp trong xã hội cũng thay đổi. Các giai cấp bóc lột bị xoá bỏ, chỉ còn lại hai giai cấp lao động là công nhân và nông dân tập thể cùng tầng lớp trí thức xã hội chủ nghĩa.

Từ năm 1937, nhân dân Liên Xô tiếp tục thực hiện kế hoạch 5 năm lần thứ ba, nhưng công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội tạm thời bị gián đoạn bởi cuộc chiến tranh xâm lược của phát xít Đức. Tuy có một số sai lầm, ảnh hưởng đến sự phát triển

của đất nước (không thực hiện tốt nguyên tắc tự nguyện trong tập thể hoá nông nghiệp, chưa chú trọng đúng mức đến việc nâng cao đời sống nhân dân...), công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô trong những năm 1925 - 1941 vẫn đạt được những thành tựu to lớn, tạo nên những biến đổi về nhiều mặt, có lợi cho nhân dân, xây dựng lực lượng vũ trang hùng mạnh để bảo vệ Tổ quốc.

? - Qua bảng thống kê trên, hãy nêu nhận xét về thành tựu của Liên Xô trong lĩnh vực công nghiệp.

- Nêu những thành tựu của Liên Xô qua hai kế hoạch 5 năm đầu tiên.

2 Quan hệ ngoại giao của Liên Xô

Sau Cách mạng tháng Mười, Chính quyền Xô viết đã từng bước thiết lập quan hệ ngoại giao với một số nước láng giềng ở châu Á và châu Âu. Tôn tại giữa vòng vây thù địch của chủ nghĩa tư bản thế giới, Liên Xô đã kiên trì và bền bỉ đấu tranh trong quan hệ quốc tế, từng bước phá vỡ chính sách bao vây, cô lập về kinh tế và ngoại giao của các nước đế quốc.

Trong vòng 4 năm (1922 - 1925), các cường quốc tư bản : Đức, Anh, I-ta-li-a, Pháp, Nhật Bản lần lượt công nhận và thiết lập quan hệ ngoại giao với Liên Xô. Đầu năm 1925, Liên Xô đã thiết lập quan hệ ngoại giao chính thức với trên 20 quốc gia. Năm 1933, Mĩ - cường quốc tư bản đứng đầu thế giới - đã công nhận và thiết lập quan hệ ngoại giao với Liên Xô. Đó là thắng lợi to lớn của nền ngoại giao Xô viết, khẳng định uy tín ngày càng cao của Liên Xô trên trường quốc tế.

? Liên Xô đã đạt được những thành tựu gì trong quan hệ ngoại giao vào những năm 1922 - 1933 ?

Câu hỏi và bài tập

1. Nêu những nội dung cơ bản của Chính sách kinh tế mới.
2. Trình bày những biến đổi về mọi mặt của Liên Xô sau hai kế hoạch 5 năm đầu tiên.
3. Qua lược đồ Liên Xô năm 1940, hãy xác định vị trí, tên gọi các nước cộng hoà trong Liên bang Xô viết.